

Ljiljana Gavrilović

fifana@beotel.net

ČITANJE NAUČNE FANTASTIKE I (KAO) ETNOGRAFIJE, ILI OBRNUTO*

Apstrakt: O prirodi etnografskog teksta napisan je – tokom poslednjih decenija 20. veka – ogroman broj radova. Isto toliko su se autori, teoretičari književnosti i kulture, bavili problematizacijom SF žanra i njegovim smeštanjem u socijalni i kulturno-politički kontekst. Međutim, veze između antropološkog i SF teksta na nivou konceptata, teorija i metanarativa uglavnom nisu razmatrane. Cilj ovog rada je razumevanje SF literature kao vrste antropološkog teksta, na osnovu analize (mogućnosti) recepcije antropoloških i SF tekstova od strane ne-stručne (ne-antropološke) publike, kao i implikacija koje iz toga slede.

Ključne reči: antropologija, *science fiction*, žanr, tekst

Možda je Baltimor tamo jedino kad neko od nas tamo ode. I Supermarket Srećnog Naroda; čim smo mi otišli, on je prestao da postoji.

Filip Dik, Ubik, 9

Odluka čime ću se u životu baviti, konačan lični prelom između arheologije, istorije umetnosti, teorije književnosti i sličnih "egzaktnih" disciplina, definitivno je pala posle mog prvog susreta sa Frejzerovom *Zlatnom granom*. Tako smo se Malinovski i ja našli upećani istim očaravajućim tekstom, zapakovanim u ime nauke koja se danas zove antropologija (i to je, više nego nesumnjivo, jedina sličnost između nas). Tekstovi koje sam čitala kasnije – tokom studija i profesionalnog bavljenja disciplinom – bili su znatno manje očaravajući. Osim klasičnih dela Malinovskog, Margaret Mid, Eliadea i kasnije nekolicine njihovih znatno mlađih kolega (kao što su npr. Gerc i/ili Hobsbaum), većinu tekstova sam čitala zato što sam verovala da su mi potrebni, korisni, ili da sam – u ime dobrog stručnog obrazovanja – obavezna da se sa njima izborim, ali je sve to bilo sa značajno nižim stepenom uživanja.¹ Kada je domaća produkcija u pitanju,

---

* Rad je rezultat istraživanja na projektu br. 147021: *Antropološka ispitivanja komunikacije u savremenoj Srbiji*, koji u celini finansira MN RS.

¹ Naravno, ne želim da kažem da je uživanje neophodan deo stručnog obrazovanja/rada, ali mi izgleda logično da, kada radite ono za šta ste se opredelili "iz ljubavi", uživate u svom poslu, umesto da on bude muka neprestana.

uglavnom sam je čitala pod prinudom, jer je najveći deo tekstova bio gotovo beskonačno dosadan i, uz to, pisan očajnim stilom (ako se o bilo kakvom stilu uopšte može govoriti). Izuzetak su činili tekstovi kolega koji su se u domaćoj etnografskoj/antropološkoj produkciji smatrali mlađim naraštajem – generacija koje su počele da objavljuju tekstove tokom osamdesetih godina 20. veka, među kojima je bilo autora čiji su radovi zaista bili zadovoljstvo za čitanje: Dobrila Bratić, Dušan Bandić, Miroslava Malešević²... Nisam previše razmišljala o razlozima zbog čega dosledno čitam znatno više literature svake druge vrste, naročito SF,³ nego one koja se bavi pitanjima/problemima iz oblasti mog profesionalnog opredeljenja. Ili, ako i jesam, to se pre dvadesetak godina nije moglo uobličiti u stručni tekst, pošto se takva (a i svaka druga) vrsta javnog ličnog stručnog preispitivanja smatrala neprimerenom.

Vratila sam se na tu temu razveseljena Ličovim komentaram, koji je već pomenutu *Zlatnu granu* opisao kao najpoznatiju fiktivnu etnografiju ikada napisanu (Lič 2008: 33). Posle te kvalifikacije i Gercovog ciničnog komentara da su narodi Ik, Azandi i druga udaljena plemena "zaogrnuti u koherentnu različitost" (od nas) fascinantni "tek nešto manje od SF fantazije, verovatno i zbog toga jer ih je moguće pretvoriti u sublunarne Marsovcce i tretirati u skladu s tim" (Gerc 2008c: 101), pokušala sam da pobrojim antropološke tekstove koje sam čitala sa radošću. Dakle, i dalje *Zlatna Grana*, *Argonauti zapadnog Pacifika* (i pored gotovo neverovatno lošeg prevoda i Liča koji objašnjava da je *kula* samo u tekstu Malinovskog trajala veoma dugo, dok je u stvarnosti opisani model postojao tek pedesetak godina – Lič 2008: 40), *Tužni tropi* (za koje – ponovo – Lič kaže da su pisani ne kao etnografija, nego kao književno delo namenjeno francuskoj intelektualnoj eliti: Lič 2008: 35), *Pol i temperament u tri primitivna društva* (tekst koji je tokom poslednjih decenija doživeo brojne napade i izazvao jednu od najvećih diskusija o odnosu realnosti i etnografije, kao i odnosa istraživača prema istraživanjima i rezultatima istraživanja – vidi u: Миленковић 2003), Kastanedine knjige (bar dok su se mogle podvesti pod antropologiju).⁴ I pored činjenice da su svi navedeni tekstovi bili *nauka* (u onoj meri u kojoj antropologija to jeste), čitala sam ih isto (na isti način i sa približno istim uživanjem) kao i *Levu ruku tame*,⁵ *Dinu*,⁶

---

² Ivan Čolović ovde nije pomenut jer ga je njegovo ne-etnološko primarno obrazovanje usmerilo na pisanje (i) za publiku, što se iz svakog njegovog teksta vidi.

³ Akronim od *science fiction*, koji se kod nas prevodi kao *naučna fantastika*.

⁴ Jedna od prvih zbirki radova koji su raspravljali o "stvarnosti" etnografskog teksta objavljena kod nas, ticala se upravo pitanja validnosti Kastanedinih knjiga (R. de Mil 1985)

⁵ Ursula Legvin, Beograd: Narodna knjiga, Partizanska knjiga 1987. i Beograd: Polaris, 1991. [*The Left Hand of Darkness*, 1969]

⁶ Frenk Herbert, Beograd: Polaris, 1996. [*Dune*, 1965]

Vavilon 17,⁷ Hiperion⁸ i/ili Neuromansera.⁹ I jedni i drugi tekstovi govorili su mi o tome kako *neki autor* (antropolog/književnik) vidi ljude/društvo/kulturu – one koji "objektivno" postoje ili su postojali nekada u vremenu i prostoru do koga ja ne mogu da dosegnem, ili one koje su autori "izmislili" ekstrapolirajući ih iz "objektivno postojećih" društava, često upravo onakvih kakva se mogu naći u antropološkim tekstovima. Obe vrste tekstova za mene su bile u *istoj meri* fantastične/realne, i u tome je ležala njihova čarolija.

Sve to bilo je povod da ponovo razmislim ne samo o tome na koji način se pišu etnografski/antropološki tekstovi (o čemu je tokom poslednjih decenija gotovo beskonačno mnogo pisano), nego pre o tome šta je to što doživljavamo kao antropološki tekst, ko čita etnografije kada su jednom napisane/objavljene, na koji način se one čitaju i čemu, zapravo, sve to ukupno služi. I, za mene lično još važnije, kako je to povezano sa mojim opsesivnim čitanjem žanra koji se kod nas i dalje uglavnom smatra nižerazrednom literaturom.¹⁰

O terminu i žanru

Rasprave o žanru (prevashodno SF, ali se to najčešće može odnositi i na sve ostale) u relativno skromnoj literaturi na srpskom jeziku, uglavnom se bave tematskim okvirima i granicama žanra, dakle istim pitanjima i na isti način kako se o tome govori u literaturi na engleskom jeziku. Pri tom se dosledno zanemaruje suštinski problem domaće kvalifikacije SF žanra: pitanje termina. "Kao što to pisci i čarobnjaci znaju, naziv je stvar" kaže Ursula Legvin (1995: uvod), te nam neprecizan naziv ne omogućuje da objasnimo sebi šta zapravo stvar *jest*.

Termin kojim se u srpskom jeziku označava SF kao žanr neuspešan je pokušaj direktnog prevoda termina *science fiction* sa engleskog jezika, pri čemu je napravljena temeljna zbrka.¹¹ *Fiction* u engleskom označava:

- "pričanje priča koje nisu realne", odnosno "imaginativnu formu narativa",¹²
- vrstu "knjige ili priče koji su napisani o imaginarnim likovima i događajima i nisu zasnovani na stvarnim ljudima i činjenicama",¹³

---

⁷ Semjuel Dilejni, Beograd: Zoroaster 1986. [*Babel-17*, 1966]

⁸ Den Simons, Beograd: Polaris, 1993. [*Hyperion*, 1989]

⁹ Vilijem Gibson, Beograd: Zoroaster 1987. i Beograd: Polaris, 1994. [*Neuromancer*, 1984]

¹⁰ Radovi Bojana Žikića (2006) i Ivana Đorđevića (2008, 2006, 2004) jasan su dokaz da u tome nisam usamljena.

¹¹ Zbrke slične vrste dešavaju se i u drugim jezicima. Tako u francuskom pitanje žanra/roda može da se postavi i na sledeći način: "Koji je vaš *genre*: muški, ženski, ili *science fiction*?" (Attebery 2002: 2)

¹² <http://en.wikipedia.org/wiki/Fiction>

¹³ <http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=28629&dict=CALD>

Čitanje naučne fantastike...

• "nešto što je rečeno ili napisano, a što nije činjenica", odnosno "izmišljenu priču".¹⁴

Tako u *fiction* ulazi kompletna prozna literatura, koja je suprotstavljena širokom prostoru onoga što se definiše kao *non-fiction*, u šta spadaju, pored ostalog, naučni tekstovi, novinski članci, uputstva za upotrebu, rečnici, enciklopedije, istorije itd.¹⁵ Najnovija teorijska razgraničenja između ove dve kategorije smeštaju novu: *creative nonfiction*, u koju ulaze memoari, putopisi, biografije i slični tekstovi koji se tiču stvarnosti, a imaju izražen lični pečat autora (Lounsberry 1990: xiii-xv).

S druge strane fantastika (*fantasy*) u engleskom jeziku označava:

• "žanr koji koristi magiju i druge natprirodne forme kao primarne elemente toka, teme i/ili miljea priče".¹⁶

• literaturu "smeštenu u nerealni svet, često sa natprirodnim likovima i čudovištima".¹⁷

Tako ono što mi, na srpskom, zovemo naučnom fantastikom, tamo gde je nastala uopšte nije fantastika u izvornom smislu, nego je ne-realna/ne-činjenična (zamišljena/izmišljena) proza zasnovana na nauci. Ona je dakle proza na (uslovno) isti način/iste kategorije kao što su to *Rat i mir*, *Jadnici* i/ili *Na Drini ćuprija* – samo što se kao osnovno polazište umesto istorijske ili aktuelne realnosti, uzima aktuelna nauka i mogućnosti koje ona (može da) nudi u različitim/drugačijim realnostima koje iz nje proističu. Uostalom, najbolji dokaz nefantastičnosti SF tekstova jesu rezultati savremenih prirodnih i tehničkih nauka, koji za svakoga ko se ne bavi *tim* disciplinama izgledaju kao nešto što je ne-moguće i/ili ne-stvarno, pri čemu su se neka rešenja, pa čak i termini, preselili iz SF literature u naučnu, pa i svakodnevnu realnost za samo nekoliko decenija.¹⁸

Žanrovske podele se, dalje, definišu unutar opšte (*fiction*) kategorije i zavise od formalnih karakteristika i vrednosnih sudova (procene umetničke vrednosti) koje se pojedinim segmentima pripisuju. Žanrovska kategorizacija izmišljena je tokom 20. veka: Velsovi i Vernovi romani i priče, kao i *Frankenštajn*¹⁹ Meri Šeli, smatrani su u vreme kada su napisani jednostavno prozom, koja se ne razlikuje od ostale kao po-

---

¹⁴ <http://www.wordcentral.com/cgi-bin/student?book=Student&va=fiction>

¹⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Non-fiction>

¹⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Fantasy>

¹⁷ <http://www.wordcentral.com/cgi-bin/student?book=Student&va=fantasy>

¹⁸ Asimov kaže: "Reč 'robotika' danas se nalazi u opštoj upotrebi. Postoje časopisi i knjige u čijim se naslovima nalazi ovaj termin, a u stručnim krugovima se uglavnom zna da sam ga ja skovao. (...) Ovo se dogodilo u priči 'Kolo-naokolo', objavljenoj 1942." (Asimov 1991: uvod)

¹⁹ Beograd: Prosveta 2004. [*Frankenstein or the Modern Prometheus*, 1818]

sebna kategorija – ne više no što se svaki pojedinačni roman razlikuje od nekog drugog. No, početkom (i tokom čitave prve polovine) 20. veka, nastojanje da se svet uredi po klasama i rodovima, shodno načinu kako se to radi u biologiji, proširilo iz prirodnih nauka i u društvene i humanističke discipline, te su teoretičari nastojali (i za neko vreme uspevali, iako granice postaju sve fluidnije, a broj kategorija se naglo uvećava) da podele prozne tekstove na uže kategorije (= žanrove). Sam termin *science fiction* postoji tek od dvadesetih godina 20. veka (Roberts 2000: 3) – sve do tada tekstovi koji se danas kategorišu kao SF ili proto-SF nisu izdvajani kao posebna kategorija. Kasnije su postojali pokušaji da se žanrovske granice prošire/preurede grupisanjem većeg broja tekstova na osnovu određenih zajedničkih karakteristika – tako nastaje kategorija/termin *speculative fiction* (termin se pripisuje Robertu Hajnlajnu 1941, a kao oznaka žanra postaje popularan od 60-tih godina 20. veka – Brig 2002: 9.), koja bi trebalo da obuhvati dotadašnje SF, *fantasy* i horor tekstove, kao i one koje se nisu mogle smestiti ni u jedan od do tada postojećih žanrova: priče Artura Konana Dojla i Edgara Alana Poa, Tarzana, Zonu sumraka – sve ono što opisuje čudne/natprirodne/ne-realne stvari i iskustva (Lilly 2002).

Raprave o žanrovima uopšte, a posebno o SF, trajale su gotovo kroz čitav 20. vek. Još 1975. godine Cvetan Todorov, nadovezujući se na Propa i Fraja i njihove definicije žanra/žanrova, kaže da samo popularna literatura (detektivski romani, serijski romani, naučna fantastika) ispunjava zahteve na osnovu kojih se može svrstati u (neki) žanr u smislu prirodnih nauka, jer je koncepcija žanra neprimenljiva na literarni (= umetnički) tekst²⁰ (Todorov, Howard, Scholes 1975: 6). Dvadesetak godina kasnije, teoretičari tvrde da ne postoje ne-žanrovski tekstovi, jer su čitaoci ti koji svaki tekst smeštaju u žanr, definišući tako okvir svoje interpretacije i dajući mu sopstveni smisao (Brig 2002: 7).

Antropološki tekst: žanr ili ne

Etnografski/antropološki tekstovi trebalo bi/pretpostavlja se da spadaju u *non-fiction* (kao tekstovi koje proizvodi "nauka"), te bi tako trebalo da budu ne-žanrovska literatura. No, ako pažljivo pogledamo – oni se, zapravo najbolje kategorišu kao *creative nonfiction*: stvarnost filtrirana očima antropologa, na isti, ili bar veoma sličan način kao što se to dešava u putopisima i/ili biografijama.²¹

---

²⁰ To, naravno, samo otvara sledeće pitanje: kakva je razlika između popularnog i umetničkog dela i ko je definiše? U tom smislu je instruktivna analiza načina vrednovanja književnog dela kao odraz raspodele kulturne-kao-socijalne moći. Vidi šire u: Johnson (2005: 3–11)

²¹ Ovo se, uostalom, odnosi i na istoriju i druge društvene i humanističke nauke. One često, ipak, mogu biti zapravo u *fiction* kategoriji (samo pisane daleko lošijim stilom), i to čak i u – na izgled – vrlo egzaktnim oblastima društvenih nauka – vidi npr.: J. Đorđević, Ustavno pravo, Beograd 1974.

Ili, kako Lič kaže "[e]tnografska monografija ima više zajedničkog sa istorijskim romanom nego s bilo kojom vrstom naučnog rada" (2008: 40), a Marina Simić: "klasične antropološke monografije najčešće liče na dela književnog realizma, ili u nekim slučajevima čak i na književne žanrove posebno čvrste strukture kao što su žanrovi usmene književnosti koji, baš kao i antropološki tekstovi, opisuju tipične situacije sa tipičnim ličnostima, što je jedna od osnovnih odlika tradicionalnih etnografskih generalizacija." (Симић 2005: 553)

Ono što je u oba slučaja jasno jeste činjenica da je antropolog/autor taj koji kreira sliku: "[k]ada Malinovski piše o trobrijanidskim ostrvljanima, on piše o sebi; kada Evans-Pričard piše o Nuerima, on piše o sebi. Bilo koji drugi način opisivanja pretvara karaktere iz etnografskih monografija u mehaničke naprave" (Lič 2008: 40). Ursula Legvin formuliše istu stvar znatno sažetije: "antropolog ne može uvek da poštedi sliku koju slika vlastite senke" (Legvin 1991: 5). Razlika između pisca istorijskog romana i/ili putopisa i antropologa nesumnjivo postoji, ali je ona isključivo u obrazovanju za posmatranje stvarnosti/realnosti koja će se opisati/opisivati u (antropološkom) tekstu. Iako Eriksen kaže da etičko načelo "govorenja istine" ostaje najvažniji indikator etnografskog pisanja, bez obzira na epistemološke (ne)mogućnosti tog pokušaja (Симић 2005: 556), isto etičko načelo važi i za književnike: književnost (umetnost) zasnovana na neistini ne može biti dugog veka.²²

Veze/uticaji

Naučna fantastika nije bila moguća pre uspostavljanja racionalnog pristupa stvarnosti i nauke kao alata za objašnjavanje sveta koji nas okružuje kao vladajuće paradigme. Tako je ona, kao i nacionalna država, muzeji i/ili javno obrazovanje, posledica opšte sekularizacije društva i čvrstog uspostavljanja prosvetiteljskog pogleda na svet. Antropologija i evolucionarna teorija bile su od posebnog značaja za nastanak i razvoj SF literature tokom sredine 19. veka, čak možda i više nego napredak prirodnih nauka. Mešavina ideja o takmičenju, adaptaciji i rasi činili su najznačajniji tematski okvir rane naučne fantastike (Rieder 2008: 2). Istovremeno, SF književnost je u to vreme

---

Posebnu kategoriju čine paranaučni tekstovi (kod nas su to najčešće arheološki i istorijski tekstovi, dok u svetu ima i tekstova iz prirodnih paranauka – kvazi/para geologije, biologije, paleontologije itd.), koji po formi liče na naučne, ali su u potpunosti fikcionalni.

²² Savršeni dokaz ove tvrdnje su politički/ideološki uslovljeni romani, čije je trajanje bilo ograničeno trajanjem ideologije, kakva je – recimo – bila SF produkcija tokom trajanja Sovjetskog Saveza. Romane napisane u tom maniru čak ni njihovi autori nisu doživljavali kao svoju istinu, te su tako uspešno zaboravljeni, za razliku od Zamjatinovog "Mi", koji se smatra klasikom antiutopijske literature.

postojala samo u kolonijalnim silama – Velikoj Britaniji i Francuskoj, da bi se odatle proširila na Sjedinjene Države, Nemačku i Rusiju. Antropologija je prešla praktično isti put.

Kako Ivan Đorđević, a i niz drugih autora na koje se on poziva, u svom magistarskom radu lepo pokazuje, naučna fantastika i antropologija ne samo što su nastajale u slično vreme i razvijale se na sličan način, nego su prolazile "krize" discipline u gotovo predvidivo cikličnim periodima (Ђорђевић 2008: 9-10). I jedna i druga su se od samog početka bavile "drugima", odnosno *nama* i granicama onoga što *smatramo* nama. Potpuno je nebitno da li se kao granica postavlja granica Zemlje/čovečanstva suprotstavljenog svim/različitim vrstama vanzemaljaca, ili se kao granica uzima pripadnost evropskoj/hrišćanskoj/tehnološkoj kulturi, suprotstavljena "primitivnim"/nehrišćanskim/netehnološkim kulturama,²³ suština je ista: definišemo *nas* i ispitujemo/opisujemo *naš* odnos prema *drugima*. (To je samo malo manje očigledno kada izgleda da jednostavno opisujemo te *druge*, što je zadatak svakog klasičnog antropološkog teksta.) Promena paradigme u antropologiji, koja je umesto proučavanja onih tamo, daleko – onih drugih/drugačijih, dopustila vraćanje kući (*anthropology at home*), samo je učinila očiglednom činjenicu da se, ma šta mi na izgled ispitivali, uvek bavimo sobom. I upravo tu se nalazi ono što meni izgleda kao ključna spona između antropologije i naučne fantastike. Brajan Oldis, za razliku od niza drugih autora koji naučnu fantastiku definišu prema temi ili na razne druge – uglavnom neuspešne – načine,²⁴ kaže da je naučna fantastika "potraga za definicijom čovečan-

---

²³ Smatra se da jedan od prvih velikih SF romana – Velsov Rat svetova [*The War of the Worlds*, 1898] – direktna reakcija na odnos britanske imperijalne sile prema drugima. Marsovska invazija na Zemlju inverzija je britanskog osvajanja Tasmanije, koje se završilo izumiranjem njenog stanovništva. Vels je, pišući o napadu Marsovaca, nastojao da kolonizatore stavi u (doživljajnu) poziciju kolonizovanih, uspostavljajući odgovarajuću kulturnu i tehnološku razliku: Marsovci su kulturno i tehnološki znatno napredniji od Zemljana – oni su budućnost, isto onoliko koliko su stanovnici Tasmanije doživljavani kao prošlost. (Rieder 2008: 5–6)

²⁴ Endrju Butler navodi da u različitim izvorima možemo naći gotovo bezbroj različitih definicija naučne fantastike – od čega je vrhunac *Enciklopedija naučne fantastike* Džona Kluta i Pitera Nikolsa iz 1993. godine, u kojoj je "utrošeno preko tri hiljade reči u pokušaju da se definiše žanr" (Butler 2005: 112). Meni lično, najciničnije zvuče one u kojima se SF definiše sam sobom, kao što su: "SF je ono što je označeno kao SF", ono "na šta pokazemo" kada kažemo SF, ili čak "bilo šta što je objavljeno kao SF" (Roberts 2000: 2).

Sve ove definicije, osim što ništa ne znače jer se tiču okruženja a ne samog teksta, nekako neugodno liče na Gercov komentar da mi, antropolozi "imamo slobodu da radimo bilo šta i da to zovemo antropologijom" (Hendler 2008: 155), što je nesumnjivo tačno (i ovaj tekst se može shvatiti kao potvrda te izjave). Za razliku od Ivana Đorđevića (2008: 11), ja ne mislim da je ova sličnost slučajna – meni se čini da ona proističe iz sličnosti/povezanosti antropologije i SF literature.

stva i njegovog statusa u univerzumu, a koja proizlazi iz našeg naprednog, ali konfuznog znanja (nauke) i oblikovana je u gotskom ili post-gotskom modu." (Aldiss, Wingrove 2005: 164)²⁵ Ako isključimo gotski mod, ostatak definicije bi se mirno mogao primeniti i na antropologiju.

Najočiglednija veza između antropologije i SF literature je upotreba istih tema i motiva, koje doduše uglavnom SF preuzima od antropologije. Veliki broj SF pisaca, čak i onih koji pišu *hard science fiction* (tehnološkička, najčešće *space opera*) kao što su Lari Niven (*The Flight of the Horse*²⁶), Frenk Herbert (*Dina*) ili Alen Din Foster (*Cyber Way*²⁷) koristi folklorne i mitološke teme u konstrukciji svojih priča/svetova. Drugi pisci svoje tekstove uobličuju doslovno kao antropološke izveštaje sa terena. To su pre svega romani Ursule Legvin i to kako oni koji se bave dubokim, hainskim svemirom (*Svet se kaže šuma*,²⁸ *Leva ruka tame*, *Četiri puta do oproštaja*²⁹), tako i oni koji se bave dalekom budućnošću Zemlje (*Uvek se vraćajući kući*³⁰), ali i nekih drugih savremenih autora (npr. Den Simons, novela *U zagrljaju zubatih žena* u zbirci "Ljubav i smrt"³¹). Forma antropološkog izveštaja na čitaoce ostavlja utisak pisanja/govora o "stvarnom" svetu; to je forma na koju su čitaoci, pre svega u Sjedinjenim Američkim Državama i u Velikoj Britaniji naviknuti, kao što su naviknuti da veruju terenskim antropološkim izveštajima (jer su antropolozi zaista "bili tamo" – Gerc 2008a: 53). Antropolozi su, s druge strane, bar u svetu kome su isporučivali monografije o dalekim,

---

²⁵ Prva verzija ove definicije objavljena je 1973. godine, a u ovom obliku je prvi put objavljena 1986. godine.

²⁶ New York: Ballantine Books, 1973.

²⁷ New York: Ace & SFBC, 1990.

²⁸ Samo jedan primer koji apsolutno odgovara antropološkom opisu ispitivanog/nepoznatog područja "Na Četrdeset zemalja nije živeo samo jedan narod. Bilo je više jezika nego zemalja, a u svakom gradu govorilo se posebno narečje; postojala je beskrajna šarolikost ophođenja, morala, običaja, zanata; fizički tipovi razlikovali su se na svih pet Velikih zemalja. Žitelji Sornola bili su visoki, bleđi i veliki trgovci; narod Riešvela odlikovao se niskim rastom, mnogi su imali crno krzno, jeli su majmune – i tako dalje, i tako dalje. Ali klima je bila veoma ujednačena, baš kao i šuma, dok je more svuda bilo jednako. Zahvaljujući radoznalosti, uhodanim trgovačkim putevima i neophodnosti nalaženja muža ili žene sa odgovarajućeg Drveta, teklo je živo kruženje ljudi između gradova i zemalja, tako da je sve krajeve prožimala izvesna sličnost, sa izuzetkom najudaljenih tačaka, varvarskih ostrva na krajnjem istoku i jugu, o kojima su se prenosile nepouzidane glasine. Na svih Četrdeset zemalja žene su upravljale varošima i gradovima, a gotovo svaki grad imao je muški dom. (Legvin 1991: 2) [*The Word for World is Forest*, 1976]

²⁹ Beograd: Polaris, 1996. [*Four Ways to Forgiveness*, 1995]

³⁰ Beograd: Polaris, 1992. [*Always Coming Home*, 1985]

³¹ <http://87.250.111.226/fs/Html/Ljubavis.htm>

egzotičnim i gotovo nestvarnim ljudima/društvima/kulturama, bili zaduženi za neobično, bar koliko i SF pisci:³² "Australopitekusi, Varalice, Klikovi, Megaliti – mi prodajemo abnormalno, trgujemo čudnim. Mi smo trgovci zapanjujućim" (Gerz 2008b: 82). Tokom istorije discipline, antropolozi su, upravo zbog začudnosti onoga što opisuju, mogli da razmišljaju "o 'primitivcima' ('divljacima', 'urođenicima') na isti način kao o Marsovcima, kao mogućim načinima osećanja, zaključivanja, prosuđivanja i ponašanja, življenja, koji su nepovezani sa našim, koji su alternativa nama" (Gerz 2008c: 102). A onda su se, u savremenom svetu svi ti – do juče udaljeni – našli na korak od nas, u našoj stvarnosti, dok su teoretičari književnosti/kulture te iste "druge" prepoznali i u Marsovcima i svim drugim *alienim*-a i utvrdili da priče o *njima* zapravo i nisu o *njima*, nego su o *nama*.

Drugi značajan korpus veza nalazi se sakriven u ciljevima i antropologije i SF literature: u stalnoj težnji za promenom sveta. Zadatak antropologije možda jeste da razume kako kulture funkcionišu, ali njen krajnji cilj je zapravo oduvek bio *promena* društva/kulture (ređe *naše*, obično *njihove*), u skladu sa pretpostavljenim idealom socijalnih odnosa. Kolonijalne sile su je koristile kao alat za razumevanje kolonizovanih, koji omogućuje lakše i funkcionalnije upravljanje. S druge strane, tekstovi poput *Pola i temperamenta...* imali su za cilj promenu našeg (evropskog, američkog) društva, pokazujući kako postoje i drugačije mogućnosti od onih koje su nama poznate i u okviru kojih živimo/funkcionišemo. To rade svi antropološki tekstovi, čak i kada to nije nameravano. Oni, iako ne uvek eksplicitno, govore i o mogućem uzajamnom među-kulturnom razumevanju. O istim stvarima govori i SF: "[č]udna je to zabluda, da razumeti kako neko drugi misli znači složiti se s njegovim mišljenjem. Razumeti ne znači postati, ne znači slagati se." (Ber 1996: 2175–2176, M. G. 54–55). Ovaj citat zvuči kao da je preuzet iz bilo kog antropološkog teksta napisanog tokom dugogodišnjeg sukoba između tzv. relativista i antirelativista, a zapravo je iz romana koji se može kategorisati kao *hard SF*.

S druge strane, SF deluje na promene sveta/svesti i na potpuno drugačije načine. Neke od tih promena su očigledne: "zato što sam pisao naučnu fantastiku, i samo zato što sam pisao naučnu fantastiku, otpočeo sam, i sam nesvestan toga, jedan lanac događaja koji sada menja lice sveta", kaže Asimov pričajući o tome kako je svet izgledao kada je objavio svoju prvu priču o robotima (kada nikakvih robota još nije bilo) i šta se kasnije dešavalo: konstruisanje prvih robota, njihova primena u proizvodnji, nastanak robotike kao discipline (Asimov 1991: uvod).

Druge veze su prikrivenije: kada govori o "nekoj" budućnosti, SF zapravo govori o društvu koje sada-i-ovde, odnosno, kako Dilejni kaže: ona nije o

---

³² Jedna od definicija žanra kaže da je SF: "književna vrsta zasnovana na prožimanju začudnosti i spoznajnosti" (Suvin 1979: 37).

budućnosti, nego je "dijalog sa sadašnjošću" (Butler 2005: 114). Upravo naizgled izmišljeni/ne-realni okvir, maska izmišljene kulture, omogućava naučnoj fantastici ispitivanje najkontroverznijih savremenih tema (Gilks, Fleming, Allen 2003) – uglavnom onih kojima se gotovo istovremeno bavila i antropologija, opet pod maskom udaljenih-mada-realnih kultura. To su sjajno pokazali upravo Dik i Dilejni razmatrajući prvi granice ljudskosti (*Sanjaju li androidi električne ovce?*³³), a drugi rodne (*Ajnštajnovski presek*³⁴) i rasne odnose (*Nova*³⁵) u (mogućim) budućnostima. Tome se priključuju i praktično svi ostali veliki SF autori: Isak Asimov pozicionirajući Zemljane na najniže mesto u pretpostavljenoj svemirskoj hijerarhiji (ciklus romana o Zadužbini, počev od *Kamička na nebu*³⁶), Ričard Metison ispitujući šta je i kako se definiše ono što je normalno (*Ja sam legenda*³⁷), Ursula Legvin bojeći svoje junake u različite nijanse smeđe,³⁸ dok za one koji su očigledni pripadnici bele rase zadržava pozicije negativnih ili socijalno nisko pozicioniranih junaka (*Zemljomorje*,³⁹ *Rokanonov svet*⁴⁰), ispitujući granice ljudskosti (*Svet se kaže šuma*,⁴¹ *Grad opsena*⁴²), rodne/polne odnose (*Leva ruka tame, Četiri puta do oproštaja*) i/ili odnose religije i vere (*Telling*⁴³), itd, itd.

Domaća scena

Sve do postmodernog preispitivanja odnosa autora etnografije prema ispitivanima s jedne strane i tekstu – kao rezultatu njegovog rada – s druge, postojalo je dosledno nastojanje da se antropologija "objektivizuje" do najveće moguće mere, ne bi li tako postala sličnija onome što se na engleskom govornom području podrazumeva pod *sciences* – prirodnim naukama, kao i verovanje da je takva objektivizacija moguća. Dobar deo domaće etnografske produkcije (naročito tzv. klasične – dakle monografija tipa Srpski etnografski

---

³³ Filip Dik, Beograd: Zoroaster 1984. [*Do Androids Dream of Electric Sheep?*, 1968]

³⁴ Semjuel Dilejni, Beograd: Zoroaster 1986. [*The Einstein Intersection*, 1967]

³⁵ Semjuel Dilejni, Beograd: Prosveta – Kentaur 1986. [*Nova*, 1968]

³⁶ Beograd: Polaris 1987. [*Pebble in the Sky*, 1950]

³⁷ Beograd: Prosveta – Kentaur 1979. [*I Am Legend*, 1954]

³⁸ Ursula Legvin kaže da i danas, više decenija po prvom objavljivanju ovih romana, izdavači na korice stavljaju ilustracije sa belim i plavokosim/plavookim junacima, što je to jedno od stalnih mesta uzajamnog sporenja.

³⁹ Beograd: Polaris 1988. [*The Earthsea Trilogy*, 1968]

⁴⁰ Beograd: Narodna knjiga, Partizanska knjiga 1987. [*Rocannon's World*, 1966]

⁴¹ Beograd: Narodna knjiga, Partizanska knjiga 1987. [*The Word for World is Forest*, 1976]

⁴² Beograd: Narodna knjiga, Partizanska knjiga 1987. [*City of Illusions*, 1967]

⁴³ London: Gollancz, 2001.

zbornik, ali i mnoge znatno novije), pisane su upravo u tom maniru. I, naravno, i danas se vode kao stvarna, a ne fiktivna etnografija. Međutim, opet iz ličnog iskustva: ako se neke od tih monografija upotrebe kao priprema za terenska istraživanja, pokaže se da je to potpuno izlišan trud, odnosno da su one u tu svrhu neupotrebljive, jer svet kakav one opisuju i onaj koji se može videti na terenu ni na koji način ne korespondiraju. Time nikako ne želim da kažem da su istraživači/pisci tih etnografija namerno fingirali stvarnost – oni su bili čvrsto uvereni da je "stvarnost" koju su zabeležili na osnovu viđenog i saznanog iz razgovora sa kazivačima, apsolutno istinita, ali to ne znači da se ona mora podudariti sa mojom (onom koju ja vidim) ili čak sa stvarnošću onih koji su opisivani.

Domaće klasične etnografije (tipa Srpski etnografski zbornik) nisu pisane u formi izveštaja sa terena. U njima (na izgled/trebalo bi da) nema istraživača – iza njihovog teksta stoji sveznajući pripovedač sa neodređenom tačkom posmatranja (Симић 2005: 553). U njima se kaže: ljudi u tom-i-tom selu/kraju rade to-i-to na taj-i-taj način. Tačka. Bez diskusije i bez mogućnosti da autor teksta možda nije video sve vrste i načine delatnosti, da je propustio da vidi neke oblasti života ili, ako ih je i video, da je propustio da ih razume. Ovim etnografijama bi trebalo da se veruje ne – kao što Gerc navodi za američke etnografije, zbog toga što nas je autor uverio da je bio tamo i da smo (zajedno sa njim) i mi u trenutku čitanja tamo (Gerc 2008a: 53) – nego upravo obrnuto: zbog toga što su autori na sve moguće načine nastojali da isključe sebe iz pripovedanja i tekstu davali formu šturog (pretpostavljeno naučnog) teksta. Opis ljudi i njihovog ponašanja istovetan je opisu geografskog okruženja ili ponašanja mrava i kukaca – to je/su priča/priče u strogo objektivizujućem maniru izveštaja koji nije rezultat nečijeg/bilo-čijeg viđenja, nego je takav sam po sebi. Lične priče povezane sa istraživanjima: o tome na koje su se sve načine istraživači prebacivali do istraživanih lokacija – uglavnom udaljenih sela do kojih nije bilo puta, kako su uspostavljali kontakte sa kazivačima, kao i svi ostali "nebitni detalji" njihovog odnosa u startu su isključivani i prenosili su se samo unutar etnografske/antropološke zajednice, kao deo njenog usmenog folklora. Jedna od priča o iskustvima iz Istočne Srbije, posle istraživanja Đerdapa, prepričavana je godinama. Po njoj, kazivači su na sva pitanja o verovanjima i/ili mitskim bićima odgovarali: "Što pitaš mene? Idi pitaj onog doktora Zečevića iz Beograda, on ti zna sve o tome." Priča nagoveštava ako ne baš falsifikovanje, ono bar preuređivanje ispitivane stvarnosti u skladu sa Zekininim očekivanjima. No, to svi manje-ili-više rade (odnosno manje-ili-više priznaju da rade). Iz korpusa podataka koji se na terenu sakupe (a on nikako i nikada nije potpun i/ili objektivn – o tome, uostalom, postoji ogromna literatura) svako od nas bira deo koji će uklopiti u svoju *konstrukciju priče* o stvarnosti. Da li to jeste stvarnost? Jeste, ali to je stvarnost istraživača, a ne stvarnost ispitivanih, i tu nema pomoći. Ili, kako kaže Ursula Legvin: "[p]osao

Čitanje naučne fantastike...

---

pisca (...) je da govori istinu. Piščevu istinu – ničiju drugu." (Le Guin 1979/1993). Isto važi i za antropologe.

No, sam način pričanja priče govori o tome kome je ona namenjena. Sve "velike" engleske, američke i/ili francuske etnografije nisu pisane isključivo od stručnjaka za stručnjake – one su namenjene širem krugu čitalaca koji mogu biti zainteresovani za daleke, egzotične predele. Beskonačno dosadni izveštaji SEZb-tipa pisani su zato što se verovalo da je neophodno da postoje/budu urađeni, bez razmišljanja ko će i da li će uopšte iko da ih čita (osim nesrećnih studenata i eventualno drugih etnologa koji se bave sličnim područjem i/ili temom). Zečevićeve priče o mitskim bićima, međutim, pisane jasnim, čitljivim i jednostavnim stilom, obraćaju se širokoj publici i uvek su bile lepo prihvaćene (o čemu jasno govori činjenica da ih, sve do ponovnog izdanja iz 2007. godine, godinama nije bilo na tržištu) – ali to su priče koje su za savremenog čitaoca "fantastične", ma koliko bile stvarne za one koji u njih veruju. Talasoni, vodeni duhovi, zduhaći, već i same reči zvuče čarobno – to je svet koji samim svojim postojanjem može da očara čitaoca.⁴⁴

Klasične etnografije, naročito one pisane na prekretnici 19. i 20. veka, zasnovane su na evolucionističkim premisama, te opisuju ne samo "divljake" negde-tamo-daleko, nego istovremeno i ranije stadijume našeg društva (*našu* prošlost). To je kod domaćih etnografija SEZb tipa (evolucionizam je kod nas, na ovaj ili onaj način, opstao do osamdesetih godina 20. veka) još očiglednije – Srbija je do sredine 20. veka bila dominantno seljačka zemlja, pa priče o životu seljaka na udaljenim, izolovanim lokacijama zapravo govore o nama, pre nego što smo stigli u grad, to su priče o našim bliskim precima: najčešće roditeljima, ili tek jednoj generaciji pre njih – stvaranje idealizovane slike naše/nas u prošlosti. Objektivni manir pripovedanja trebalo bi da nas ubedi da je ta slika ne samo istinita za onoga ko je piše/priča, nego da je to jedina moguća istina. No, upravo takav stil pisanja sprečio je, čak i u vreme opšte re-tradicionalizacije tokom devedesetih godina 20. veka, bilo kakvu popularizaciju etnografija ove vrste – oni o kojima se u njima radi ne samo da ih nisu čitali, nego najčešće ne znaju čak ni da postoje.

* * *

Da se vratimo na samom početku citiranom Filipu Diku: *Baltimor* (naši tereni, kazivači, iskustva) *zaista* postoji samo kada smo mi *tamo*, upravo *zato* što smo mi *tamo*, jer su to naša iskustva koja su jedinstvena i neponovljiva. Prenosenje tih iskustava drugima: kolegama i/ili amorfnoj publici jeste cilj

---

⁴⁴ To pokazuje i razloge za popularnost Srpskog mitološkog rečnika, kao i knjiga Sretena Petrovića (mada popularnost ovih poslednjih verovatno ima još jedan aspekt – nacionalni ponos: Srbi su imali Panteon, makar on bio i Jastrebački).

svakog antropološkog teksta. Prosečan čitalac ne zna ništa o tehnikama antropološkog rada i dilemama koje ih prate. No, njega to i ne treba da zanima. Njega zanima kako neki drugi ljudi žive na nekim drugim mestima (eventualno, kako se to pokazalo u Srbiji tokom poslednjih decenija – kako su njegovi preci živeli gde god da su živeli). Ipak, teško mi je da zamislim bilo koga (makar on bio i etnolog/antropolog) kako sa zanimanjem i uživanjem čita, čak i neku od veoma korektnih monografija, kao što je npr. *Gornja Pčinja*, ali mi je sasvim jasno zbog čega bilo ko čita Velsa, Zamjatina, Ursulu Legvin ili Filipa Dika. Naravno da antropolozi ne mogu da opisuju izmišljene svetove i alternativne istorije, jer "'kultura' – kojom se u svom radu bave – kao analitički koncept mora imati svoj živi parnjak u 'realnosti'" (Симић 2005: 559). No, niko im ne zabranjuje da budu pismeni i da to o čemu pišu izlože na zanimljiv i pristupačan način. Jer, ma šta mi mislili o tome, rezultat antropološkog rada *jeste* tekst (eventualno film, fotografija) i on se piše da bi ga neko čitao (gledao). U protivnom, čitavo angažovanje oko odlaska tamo-negde (bilo ono fizičko ili virtuelno) i nastojanja da se razume šta-oni-tamorado i kako-žive nema nikakvog smisla, jer ne može da utiče na oblikovanje našeg sada-i-ovde. A to je osnovni cilj antropologije, koliko i SF literature.

Izvori/literatura

- Aldiss Brian with David Wingrove (2005), *On the Origin of Species: Marry Shelley*, in: James Gunn, Matthew Candelaria (eds.), *Speculations on Speculation*, Scarecrow Press, Lanham, MD, 163–204.
- Asimov Isak (1991), *Sabrani roboti*, Polaris SF CD-ROM 2, verzija 1.0 (ur. Z. Živković), Beograd.
- Attebery Brian (2002), *Decoding Gender in Science Fiction*, Routledge, New York-Oxford.
- Ber Greg (1996), *Premeštanje Marsa*, Polaris SF CD-ROM 2, verzija 1.0 (ur. Z. Živković), Beograd.
- Brigg Peter (2002), *The Span of Mainstream and Science Fiction: a Critical Study of a New Literary Genre*, McFarland, Jefferson, NC.
- Butler Andrew (2005), *Philip K. Dick, Do Androids Dream of Electric Sheep?*, in: Johnson David, *The Popular And The Canonical*, Routledge, New York-Oxford, 108–152.
- Cambridge Dictionary Online*, <http://dictionary.cambridge.org>
- de Mil R. (1985), *Postoji li don Huan?*, Beograd.
- Ђорђевић Иван (2008), *Антрополошка анализа употребе 'традицијских' мотива у домаћој научно-фантастичној књижевности*, магистарска теза одбрањена на Филозофском факултету у Београду, Одељење за етнологију и антропологију.

Čitanje naučne fantastike...

- Ђорђевић Иван (2006), *Употреба традицијских мотива у фантастичној књижевности*, Гласник Етнографског института САНУ LIV, Београд, 101–111.
- Ђорђевић Иван (2004), *Prvi kontakt*, *Kultura – Časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 107/108, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Београд, 205–219.
- Ђерџић Ђорђе (2008a), *Biti tamo: antropologija i pozornica pisanja*, *Kultura – Časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 118/119, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Београд, 41–57.
- Ђерџић Ђорђе (2008b), *Anti-antirelativizam*, *Kultura – Časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 118/119, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Београд, 58–86.
- Ђерџић Ђорђе (2008c), *Upotrebe različitosti*, *Kultura – Časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 118/119, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Београд, 87–107.
- Gilks Marg, Paula Fleming, and Moira Allen (2003), *Science Fiction: The Literature of Ideas*, <http://www.writing-world.com/sf/sf.shtml>
- GreenTentacles*, <http://www.greententacles.com/>
- Њедровић Ричард (2008), *Intervju sa Klifordom Gercom*, *Kultura – Časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 118/119, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Београд, 154–172.
- Џонсон Давид (2005), *The Popular And The Canonical*, Routledge, New York-Oxford.
- Le Guin Ursula (1979/1993), *Language of the night: Essays on Fantasy and Science Fiction*, <http://killian.com/earl/LanguageOfTheNight.html>, http://findarticles.com/p/articles/mi_m1510/is_n82/ai_15297586
- Legvin Ursula (1991), *Svet se kaže šuma*, u zbirci "Hainske priče", Polaris SF CD-ROM 2, verzija 1.0 (ur. Z. Živković), Београд.
- Legvin Ursula (1995), *Ribar unutrašnjeg mora*, Polaris SF CD-ROM 2, verzija 1.0 (ur. Z. Živković), Београд.
- Lič Edmund (2008), *Pisati etnografiju*, *Kultura – Časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 118/119, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Београд, 33–40.
- Lilly N. E. (2002), *What is Speculative Fiction?*, <http://www.greententacles.com/articles/5/26/>
- Lounsberry, Barbara (1990), *The art of fact: contemporary artists of nonfiction*, Greenwood Press, Westport, CT.
- Merriam-Webster's Word Central*, <http://www.wordcentral.com/>
- Миленковић Милош (2003), *Проблем етнографски стварног – Полемика о Самоу у кризи етнографског реализма*, Етнолошка библиотека 12, Београд: Српски генеалогски центар.

- Rieder John (2008), *Colonialism and the Emergence of Science Fiction*, Wesleyan University Press, Middletown, CT
- Roberts Adam (2000), *Science Fiction*, Routledge, New York-Oxford.
- Симић Марина (2005), *Да ли су антрополози (још увек) књижевници? (кратак преглед антрополошких приступа проблему књижевности и антропологије)*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књига LIII, свеска 1-3, Нови Сад, 549-560.
- Suvin Darko (1979), *Metamorphoses of Science Fiction: on the history and poetics of a literary genre*, Yale University Press, New Haven, CT.
- Todorov Tzvetan, Richard Howard, Robert Scholes (1975), *The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre*, Cornell University Press, Ithaca, NY.
- Writing-World.com*, <http://www.writing-world.com/sf/sf.shtml>
- Žikić, Bojan, *Strah i ludilo: prolegomena za antropološko proučavanje savremene žanr-književnosti*, Etnoantropološki problemi, Nova serija 1 (2), Beograd 2006, 27–44.

Ljiljana Gavrilović

**INTERPRETING SCIENCE FICTION AS (ALSO) ETHNOGRAPHY,
AND VICE VERSA**

The last decades of the 20th century saw a proliferation of writing on the nature of ethnographic texts. Simultaneously, cultural and literary theorists have immersed into analyzing the science fiction genre and placing it into social, cultural, and political contexts. However, considerations of the relationship between these types of texts in terms of concepts, theories and meta-narratives, were much less frequent. Therefore, this paper aims to consider the Sci-Fi literature as a form of anthropological writing, on the basis of the possibility of reception of both anthropological and Sci-Fi texts by the lay audience, as well as its implications.

Key words: anthropology, *science fiction*, genre, text